СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Число 36. Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 13. лютого, 1924. VOL. XXXII. No. 36. Jersey City, N. J., Wednesday, February 13, 1924. THREE CENTS

РОСПОЧАЛИ ПЕРЕГОВОРИ ЗА УМОВИ ПРАЦІ В МЯГКІМ ВУГЛИ

ДЖЕКСОНВИЛ, Флорида, 11. лютого. — Як було заповіджено, тут роспочалася нині конференція межи так званим комітетом заплати, що представляє майнерську юнію „Де Юнайтид Майн Воркерс оф Америка", з властителями копалень так званого середнього конкуренційного терену. Конференція має на ціли встановити нові умови праці на місце контракту, який обовязує тепер, а який виходить з життя з кінцем марта.

По короткій промові предсідателя майнерської юнії Джана Луиса конференція уконституувалася без трудности. Представники майнерів дали до пізнання, що вони за ніяку ціну не допустять до обниження робітничої заплати. Зі сторони властителів копалень піднесено було проект завернути робітничу заплату до того уровення, на якому вона була 1917. року.

СЕНАТ ПРОСИТЬ КУЛИДЖА УСУНУТИ ДЕНБІ З УРЯДУ

ВАШІНГТОН, 11. лютого. — Сенат ухвалив нині предложену сенатором Робинсоном резолюцію, в якій просить президента Кулиджа, щоби він зажадав димісії (зречення уряду) зі сторони міністра фльоти Денбі, котрий допустився поважного занедбання своїх урядових обовязків через те, що потверджуючи концесії на нафтові терени, застережені для американської фльоти, не розглядав їх з належитою увагою.

За резолюцією заявилося 47 сенаторів, проти 34.

КУЛИДЖ ПРОТИ СЕНАТУ

ВАШІНГТОН, 11. лютого. — Президент Кулидж відмовився виконати домагання сенату, поставлене йому в резолюції Робинсона. Президент заявляє, що він яко голова уряду має бути независлим від законодатної влади та що лишень він рішає про те, чи він має відправити міністра. Він стоїть непохитно за сим правом, хочби з сього мала вийти для нього поважна халепа зі сенатом.

Таку відповідь на домагання сенату Кулидж вислав до сенату в 4 години по предложенню йому ухваленої сенатом резолюції Робинсона.

МЕКАДУ В ОБОРОНІ СВОЇХ УЧИНКІВ

ВАШІНГТОН, 11. лютого. — Перед сенатовим комітетом, що розслідує нафтові скандали, станув нині добровільно зі своїми зізнаннями колишній секретар скарбу Мекаду, щоби виправдати себе зі свого звязку з нафтовим скандалом.

Мекаду зізнав, що він був адвокатом нафтового підприємства Догені, але став ним аж після того, як сей дістав свою нафтову концесію, так що він не мав ніякої заслуги коло роздобуття сеї концесії. Через те напасти на себе за вживання своїх політичних уплйвів він приписує партійній ворожнечі.

МІНІСТЕР СУДІВНИЦТВА ХОЧЕ СЛІДСТВА НАД СОБОЮ

ВАШІНГТОН, 11. лютого. — Генеральний прокуратор Догерті вислав до сенатора Вилиса листа, в якому домагається слідства сенату над діяльностю свого департаменту. Він каже, що сенат повинен се зробити, заким ухвалить резолюцію, в якій його усуджується.

ЗА УРЯДОВИЙ ПОДАТКОВИЙ ПРОЕКТ

ВАШІНГТОН, 11. лютого. — Податковий проект Мелона, предложений комітетами обох палат без змін, найшов уже сильну опозицію проти себе. Рівночасно з тим, як появилися заяви комітетів палат, появилася заява самого Мелона за його проектом та дві заяви менчостий комітетів, осуджуючі проект за прихильність до великих податковців.

ХОЧУТЬ ПРИГАДКИ ЗА ДОВГИ

ВАШІНГТОН, 11. лютого. — Кількох сенаторів підносить проект, щоби сенат зажадав від уряду, щоби він пригадав чужим державам, які винні гроші Злучених Державам, що час уже подумати про зворот довгу.

ЗА ЛЕТ ДО ПІВНІЧНОГО БІГУНА

ВАШІНГТОН, 11. лютого. — Питання лету великого бальона „Шенандоа" до північного бігуна викликує богато галасу, бо департамент фльоти, що заряджує сим підприємством, постановив змінити залогу та віддати бальон зовсім другим людям, як спершу пляновано.

ГЕРИН ПІД ВІЙСКОВИМ СТАНОМ

ГЕРИН, Илиноїс, 11. лютого. — Комендант стейтового війска, що на приказ губернатора стейту приїхали робити порядок в „кровавім повіті Вілиємсоні", казав розліпити по місті Герині проклямацію про вимковий стан, заборону ношення оружа при собі, і т. д.

Досі прибуло сюди два полки піхоти, компанія машинових крісів та чотири відділи кавалерії.

Командант війска примусив Кленового поплечника Янга, що урядував яко член поліції, до резиґнації зі свого уряду.

ПОВСТАННЄ ВЯЗНИКІВ

ПИТСБУРГ, 11. лютого. — У так званій „західній вязниці" пенсилвенійського стейту прийшло до повстання вязників, котрі пробували висадити динамітом стіну вязниці та побити вязничних сторожів. В битві, яка при тім вивязалася, погибли на місци два вязничні сторожі, а серед вязників кількох віднесло рани. Остаточно вязничний заряд потрафив здушити бунт.

МЕКСИКАНСЬКЕ ПОВСТАННЄ

МЕКСИКО, 11. лютого. — Армія президента Обрегона побила в суботу повстанців над рікою Лерма та примусила повстанців покинути місто Ґвадаляхару. Федеральні війска знова увійшли до міста Вера Крус.

ПОНАД ІМІГРАНТСЬКУ КВОТУ.

НЮ ЙОРК, 11. лютого. — Іміграційний уряд допустив до Злучених Держав 600 Італійців, що приїхали сюди, хоча італійська квота вже давно вичерпана.

НЕБЕЗПЕЧНА ДОРОГА.

Спеціяльний поїзд, який замовив собі автомобілевий фабрикант Форд, а який їхав з Бостону до Дітройту, розїхав коло Кленклифа, в стейті Ню Гемшері, трох прогульковців, що вибравшися на прохід, ішли здовж зелізничого шляху.

ПЛЯН ПРОДОВЖЕННЯ НЮ ЙОРКУ.

Архітектонічна Ліга Міста Ню Йорку урядила конференцію в справі продовження острова Мангетана. Після сього пляну, остров Менгетен, котрий становить осередок Ню Йорку, малиби продовжити в Нюйорський Залив на шість миль. Здовж лінії берега сього продовження малиб поставити сильні гати, а середину виповнити землею, каміннєм та шутром. Автором проекту є інжинер Томсон, котрий вираховує, що кошта проекту виносили би коло 750 міліонів долярів; проект оплатибився, бо простір землі, одержаний через виконанне проекту, приніс би що найменче 3 міліярди долярів, себто 4 рази тілько, що кошти.

ПЕТИЦІЯ ЗІ 40,000 ПІДПИСІВ.

Організація велшських жінок в Англії предложила Обєднаній Жіночих Організацій в Америці петицію з 40,000 імен, в якій проситься американські жінки стануть разом з жінками Валії в акції за заведеннем постійного мира.

ВИТАЮТЬ ГРИФИСА ЯК ГЕРОЯ.

До Америки приїхав Корлис Гувер Грифис, ветеран великої війни, котрий на спілку з кількома другими американськими ветеранами пробував пірвати з Німеччини перебуваючого там американського дезертира Бергдола. Один з товаришів Грифиса погиб підчас спроби, а другі були пійманї, суджені німецьким судом та засуджені на короткі вязниці, а пізнійше випущені ще перед відбуттєм всеї кари.

Грифиса витали американські ветерани яко героя, а місто Ню Йорк урядило в його честь банкет.

ПРОДУКЦІЯ СОЛИ В ПОЛЬЩІ.

Продукція соли в Польщі виносила в перших сімох місяцях 1923 року 196.436 тон. В 1922 році за той сам час виносила 172.940 тон. При продукції соли є зайнятих 4340 робітників.

Тут треба зазначити, що найліпша сіль (біла, топкова) є з української Галичини (Калуш — Долина).

ПОМІНЯЛИ ДІТЕЙ.

В невеличкому еспанськоиу містечку Корунна приключилася така пригода. Мати і її дочка (що вже була замужна) що мешкала в тійсамій хаті — привели на світ по одному хлопчикові. Всі свояки і сусіди що посходилися дивувалися такому нещоденному „чудови". Брали немовлят на руки, гладили й передавали їх одна одній з рук до рук. Та як прийшлося матерям віддати їх діти, не знали вже, котрого сина дати матері а котрого дочці. Навіть голос крови не поміг тут нііцо. Рішили на сліпо вибірати й охрестити хлопців по черзі. Одначе священик не згодився і вніс на щирих сусідів зажалення за замішання. Як скінчилася справа еспанські газети — не кажуть.

МЕТРИЧНА СИСТЕМА В РОСІЇ.

Совет праці й оборони ухвалив, плян заведення метричної системи в усіх землях совєтського союзу. Система має бути введена на протязі 1924-27. В усіх державних урядах і заведеннях має бути заведена система найпізніще 1. січня 1927.

ВРАНҐЕЛЬ НЕ ЇДЕ ДО АМЕРИКИ

Берлінський „Руль" повідомляє, що розповсюджені останніми днями чутки про виїзд ген. Вранґля з Югославії до Америки не відповідають дійсности.

ЯК НІМЦІ ОБМАНУЛИ ФІНАНСОВИЙ СВІТ

ПАРИЖ, 11. лютого. — З кругів обох комісій знавців, які розглядали в Берліні фінансове становище Німеччини, заявляють, що Німці випродали заграницю своїх паперових марок за два міліярди долярів, а загалом вислали до других країв 5 міліярдів долярів.

Се робили вони, поки ще світ вірив у цінність німецької паперової марки. Тепер власники марок не мають нічого, але німецькі фінансисти мають в заграничних банках 20 міліярдів золотих марок. З уваги, що се приватний капітал, годі власників примусити, щоби завернули капітал домів, але вони се самі зроблять, як бачити-муть в сьому унтерес.

ОБНОВА ПОЛІТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ КОНСЕРВАТИСТІВ

ЛОНДОН, 11. лютого. — Нині відбулись тут збори англійської консервативної партії. На зборах було 600 осіб, між ними посли і члени палати лордів.

Провідником партії вибрано бувшого премієра Стенлія Болдвина. Він виголосив промову, в якій заявився вже проти протекційної (охоронної) митової тарифи, а тілько за признанием першенства для домінній британської імперії. Також заявився за покиненням політики успокоювання краю, бо сим, казав, не зборють консерватисти соціялістів.

ЗАНОСИТЬСЯ НА СТРАЙК ДОКОВИХ РОБІТНИКІВ В АНГЛІЇ

ЛОНДОН, 11. лютого. — В Англії заноситься тепер на страйк докових робітників. Нове правительство робить заходи, щоби в останній хвилі запобігти страйкови.

ОРЛЯНДО КАНДИДУЄ ЯКО ФАШИСТ

РИМ, 11. лютого. — Бувший італійський премієр і міністер закордонних справ Вітторіо Орляндо кандидує до парляменту з рамени шафістів.

ІТАЛІЯ ВИСИЛАЄ АМБАСАДОРА В МОСКВУ

РИМ, 11. лютого. — Італійське правительство вишле небаром графа Джованні Манцоні до Москви яко італійського амбасадора.

КЕРЕНСЬКИЙ В ПРАЗІ

ПРАГА, столиця Чехо-Словаччини, 11. лютого. — Сюди приїхав бувший російський революційний премієр Александер Керенський. Він тут побуде якийсь час і мати-ме виклади про питанне російської політики.

ЯК ЗІНОВЄВ АҐІТУЄ ЗА СВОЇМ БИЗНЕСОМ

РИГА, столиця Латвії, 11. лютого. — Большевицький так званий „тертій інтернаціонал" („комінтерн") в Москві видав відозву до пролетаріяту всього світу, в якій нападає на правительство Партії Праці в Англії.

Зіновєв пише в сій відозві, що соціялістичний поступ не можливий, поки капіталісти не будуть позбавлені своїх прав. Далі взиває пролетаріят, щоби скликував масові мітинги і домагався самостійности Ірляндії, Індії й Египту, а також кредитів на націоналізацію (удержавнення) російських копалень і зелізниць і фабрик, а також на скасовання зоружень і версайського мирового договору та на поміч безробітним.

Рівночасно він пише в дневнику „Правда", що Р. К. П. (російська комуністична партія) контролює і його „комінтерн" і совєтське правительство.

АПФЕЛЬБАВМ ПРОТИ НАХАМКЕСА

МОСКВА, 11. лютого. — Редактор большевицької урядової газети Известия, Нахамкес (Стеклов), накидається на сих, що утотожнюють „совнарком" (совет народних комісарів) з „комінтерном" (комуністичним інтернаціоналом). Він каже, що се безосновний наклеп, бо се два цілком окремі і незавиcимі збори і англійське правительство не має права докоряти „совнаркомови" за вчинки „комінтерна".

(Се виглядає доволі дивно, що голова „комінтерна", Апфельбавм (Зіновєв), якраз пише в „Правді" зовсім противно. До того слід запримітити, що в „совнаркомі", „комінтерні" і Р. К. П. правлять одні і тісамі люди).

КРІСЛО ЛЕНІНА СВЯТЕ

РИГА, столиця Латвії, 11. лютого.—Большевицький „совнарком" рішив, щоб на його засіданнях крісло Леніна стояло порожне, бо ніхто не достойний на ньому сидіти.

ХОРІ КОМІСАРИ

МОСКВА, 11. лютого. — Кромі Леона Троцького тепер захоріло ще більше комісарів. Занедужав його шваґер Леон Каменев, голова „совнаркома" Алексій Іванович Риков, Фелікс Дзержинський, теперішний голова верховного економічного совета, і заступник Троцького, Склянський. Про Троцького кажуть, що вже приходить до здоровля.

ШУКАЮТЬ ТУТАНХАМЕНА

ЛЮКСОР, Египет, Африка, 11. лютого. — Нині зачато підносити віко ґранітної домовини, в якій сподіваються найти тлінні останки фараона (короля) Тутанхамена сперед 3330 літ.

НІМЕЧЧИНА ВСІМ ПЛАТИТЬ ВІДШКОДОВАННЄ

ШАНГАЙ, Китай, 7. лютого. — Тутешні газети пишуть, що Німеччина згодилась заплатити Китаєви $45,000,000 „воєнного відшкодовання".

ЯПОНІЯ НЕ СПІШИТЬСЯ З ПРИЗНАННЄМ РОСІЇ

ТОКІО, столиця Японії, 6. лютого. — Японія не буде спішитися з признанням Росії, але готова наперед заключити з нею торговельний договір.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тнл. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ІМІҐРАЦІЙНИЙ ПРОЄКТ.

Іміґраційний комітет палати послів зробив ще один крок для ухвалення іміґраційного проекту конґресмена Джансона. В опінії, предложеній до сього проекту, комітет виразно заявляє, що в Европі є дуже богато людий, збираючихся їхати до Америки, та що комітет виходить зі заложення, що більшість сих людий треба до Америки не пустити. Після обчислень комітету, зроблених на основі донесень американських конзулів та ріжних перевозових підприемств, минувшого року булоби приїхало до Злучених Держав від півтора до двох мілїонів нових іміґрантів, якби не було іміґраційних обмежень. Сі обмеження комітет не лиш хоче задержати, але й ще більше їх заострити.

Постанови нового іміґраційного проекту в своїх основних точках відомі. Він заводить на місце 3-процентової квоти з 1910. року нову 2-процентову квоту з 1890. року; він домагається предложення ріжних свідоцтв, як свідоцтва злочинів, військової служби і таке инче; він переносить більшість формальностий на другий беріг океану; він здіймає з плечий уряду доказ, що іміґрант не має права до іміґрації, а на місце сього вкладає на плечі іміґранта доказ, що він має таке право. Словом, він заводить для іміґрації цілий ряд обмежень, обтяжень, трудностий.

З тих декотрі звертаються своїм вістрєм головно проти української іміґрації, як приміром постанова, що іміґрант має мати доказ від держави, котрій він підчинений, що він не сидів у вязниці або що він відбув військові повинности. Коли такий закон буде ухвалений, тоді українська іміґрація зпід польської і московської і румунської окупації буде обмежена майже до зера.

Тимчасом серед конґресу не видно людий, які розумілиб положення іміґрантів Українців та других поневолених народів світа. Іміґраційний комітет зі спокійним серцем 14 голосами проти 3 предкладає нелюдяний проект Джансона до ухвалення повної палати.

ПРОТИ-БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ РУХ НА УКРАЇНІ.

Московські большевики, котрі держать Україну під своєю військовою окупацією, дуже добре знають, що їх тамошня влада на глиняних ногах. Прийде революційне землетрясенне і ся влада розсиплеться.

Щоб замирити розкуту з царських пут і пробуджену національно Україну, вони спершу вимордовували всіх українських патріотів. Потому взялись на „способи". Зачали українізацію, себто відмосковщенне школи й урядів на Україні, а навіть обіцяли українську армію.

Все те було спершу тільки на показ, для форми, аби заманити Українців до московської „комуни". Бо поправді шкільництва в дійсному розумінню сього слова на Україні нема. Школи або цілком упали або занепали, а до того замісць наукою напихається дітий комунізмом. Але се, що вони всетаки українські, а не московські; що прогнано з них московську мову, а учать українську, рідну мову, має дуже велике значінне. Особливо в школах народніх. Се відроджує Україну; се дає змогу і крила українській культурі до росту і сили, до остаточної перемоги українського народу над ворогами-наїзниками.

Большевики бачать кождого дня, що їх „українізація" України не задоволить. Що український нарід не дасться піддурити їх штуками: ані „українським премієром", Власом Чубарем, котрий тільки слухає, що Каменев і Зіновев подиктують; ані вводженнем московських шкіл по духови, а українських по формі; ані московськими урядами по духови і складі урядовців, а українських по мові; ані „українською армією", яку вони обіцюють, але якої не дадуть.

Се бачать вони з революційних рухів на Україні.

Там не тільки бунтуються селяни. Але бунтуються і робітники. Бунтується теж і військо, котре нібито є „червоне" і большевицьке. Бунтуються навіть комуністи, яких большевики викидають з „Комуністичної Партії України". Бунтуються навіть українські посли на советському конґресі в Москві.

Колись на сі бунти большевики мали одну просту раду — вистріляти бунтівників! Але тепер справа щораз тяжша. Тяжша, бо патріотів-націоналістів вже вистріляли, а тепер бунт іде від комуністів і робітників та жовнірів, головно безпартійних. Сей рух ширшає і росте, отже щораз тяжше його здавити.

Та виходу для большевиків нема. І жадні „способи" не поможуть. Вони яко чужинці-наїзники мусять уступитись. Народ з оружем в руці їх прожене, а тоді заведе дійсно народне правлінне на Україні.

ДЕРЖАВНИЙ ДОСВІД.

Спомини міністра закордонних справ Української Держави Дмитра Дорошенка.

Львів, в січні 1924.

До часу світової війни ми були мало приготовлені до власної державности. Тому цей великий час приніс нам богато невдач і розчаровань. Але ці важкі переживання дали нам також велику користь — український народ здобув собі **державний досвід.** Навчився дивитися реально на відносини. Пізнав, що не кожду мрію можна здійснити. Побачив, що легко є руйнувати, важко будувати. Переконався, що до власної держави веде довгий, важкий шлях, — що треба мати велике знання і великі засоби, щоби державу збудувати, а ще більших зусиль потреба, щоби державу удержати.

В останніх двох-трьох роках появилося велике число споминів, що відносяться до історії Української Держави і на Придніпрянщині і в Галичині. Серед отих мемуарів на першому місці треба поставити **Дмитра Дорошенка** „Мої спомини про недавнє минуле", яких дотепер вийшло три частини заходом заслуженого видавництва „Червона Калина" у Львові. У третій частині, що саме появилася, Д. Дорошенко пише про добу Гетьманщини, 1918 рік.

Часи Гетьманщини у нас були дуже непопулярні. Від першого виступу Гетьмана Павла Скоропадського Гетьманщину критиковано, лаяно і зогиджувано всякими способами, — як інтриґу німецьку і інтриґу російську, як часи реакції й абсолютизму, — як період переслідування і нищення українства, взагалі як найтемнійшу картину в історії Української Держави. Тому з великим інтересом читаються спомини Дм. Дорошенка, який був міністром закордонних справ Української Держави при Гетьмані, знав усі державні тайни і може відкрити нам це, до чого инші не мали доступу. До того Д. Дорошенко давній і відомий український діяч, що брав участь у ріжних орґанізаціях до війни і дає запоруку, що може оцінити відносини обєктивно. І відразу треба сказати, що по прочитанню споминів Дорошенка кождий мусить набрати переконання, що Гетьманщина не тільки не була ніякою руїною українського життя, а противно — це був одинокий період, коли при кермі були **люде, що вміли будувати державу.** — одинокий час, коли Українська Держава справді знаходила тверді основи свого істнування.

Найціннійше в книжці Д. Дорошенка є саме те, що він відкриває нам, яких засад, яких методів тримався гетьманський уряд при орґанізації Української Держави. Деякі з цих методів показалися помилкові, та це природна річ у великій політиці, — навіть найліпші міністерства роблять помилки. Але в богатьох областях державного життя цим „гетьманцям" повелося знайти такі тверді і певні шляхи державної будови, що всі майбутні орґанізатори Української Держави мусять покористуватися їх досвідом. Звернемо увагу на більш інтересні справи.

І так перша річ, погляди тодішнього українського уряду на те, **кого уважати Українцем** з державного погляду, цебто українським громадянином. Д. Дорошенко признається, що коли вступав до гетьманського міністерства, „не позбувся ще старих традиційних поглядів, що так міцно закоренилися серед українських гуртків, що за „справжнього" Українця можна вважати тільки людину „свідому", цебто таку, що перш за все говорила літературною українською мовою, передплачувала українські часописи, належала до українських просвітних товариств, до нелеґальних українських орґанізацій". Але згодом при державній праці молодий міністр переконався, що всі ті прикмети зовсім не вистарчають, щоби бути українським державником, — нераз траплялося, що якраз Українці „несвідомі", що і української мови не знали і навіть не були української крови, працювали для Української Держави більше щиро й успішно, як тамті патентовані патріоти. Як найбільш різкий приклад могла служити особа тодішнього міністра фінансів Ржепецького, що був родом Москаль і тільки за Гетьманщини війшов у службу Української Держави. Д. Дорошенко зразу відносився до нього з найбільшим недовірєм, але він пізнійше переконався, що Ржепецький незвичайно сумлінно, а навіть горячо бере собі до серця українські державні справи. „Дуже заімпонувала мені його дбайливість про добробут Української Держави та його завзятість, з якою він обстоював українські фінансові інтереси підчас переговорів з Німцями в справі торговельної і фінансової конвенції. Особливож подобалась мені позиція Ржепецького в справі наших окраїн, його такби мовити український імперіялізм, який виявився особливо в кримському питанні..." Це мусіло робити добре вражінне, особливо як пригадати, що попередні міністри, як раз із „свідомих", в Берестї легкодушно віддавали Німцям в руки найбільші скарби української землі... Це типовий приклад. Гетьманський уряд у справі громадянства стояв на широкім **державнім становищі,** уважав українським громадянином, Українцем, кожного, хто сповняв вірно обовязки супроти Української Держави, не дивлячися на його віру чи національність.

Згадано вище **справу окраїн,** цебто земель на границях України, що мали мішане населенне. Республіканський уряд Центральної Ради стояв на становищі самовизначення окраїн і дозволяв їм самим рішати про свою долю; скористали з цього Румуни і загорнули Бесарабію, скористав і Крим і основав свою державу, навіть слабенькі Білоруси готові були взяти Полїссє. Гетьманський уряд на ці питання дивився не зі становища етноґрафічного, а з державного, — що Україна повинна забрати окраїни без огляду на їх мішане населення, **о скільки це є потрібне для її державного становища.** І так на Полїссі українські війска зайняли важні з стратеґічного погляду залізничі вузли, що лежали вже на білоруській етноґрафічній території. Д. Дорошенко пише: „Нас докоряли тоді за „імперіялізм", і мені спеціяльно доводилось вислухувати докори з боку моїх приятелів Білорусів. Але ми не переслідували ніяких імперіялістичних цілей і не вели заборчої політики; в даному разі нами кермували інтереси самоохорони; при тодішніх неусталений відносинах питання про те, в чиїх руках буде стратеґічна лінія Бересть-Кобрин-Лунинець-Ромель і самий Ромель, цей ключ до Чернигова і Київа, було для нас питанєм життя і смерти. Ми могли бути спокійні тільки тоді, якби ця лінія належала **самостійній і сильній** білоруській державі. Але у нас не було певности, що така держава (формально вже й проголошена) в тодішних відносинах могла укріпитись і сконсолідуватися; навпаки можна було напевно сподіватись, що цю лінію захопить совітська Росія або Польща. Тому ми воліли взяти південну Минщину і Могилівщину в свої руки й тримати доти, доки за неї не можна булоб почати говорити з правним господарем — урядом білоруської держави".

З таких самих поглядів виходив гетьманський уряд у відношенні до Криму. „Ми не могли зріктись Криму з цілого ряду дуже поважних причин: політичних — не бажаючи мати під рукою якийсь Піємонт для майбутньої єдиної, неділимої Росії; стратеґічних — не можучи залишати в чужих руках Севастополь, як базу для української фльоти і ключ до панування на Чорному морі; нарешті були причини чисто етноґрафічні — високий процент українського населення в Криму". Колиж Крим, опанований російськими монархістами, зайняв вороже становище до Української Держави, український уряд видав Кримови т. зв. митну війну, — не допустив до Криму українських продуктів. В Криму, який не міг вижити своєю продукцією, відразу підскочили ціни, відчулася недостача всього — і кримський уряд мусів покоритися перед Україною. В подібний спосіб гетьманське правительство боронило також прав Української Держави до Бесарабії, Холмщини, Галичини, окраїн Донщини, Кубанщини і ин. Де показалася поважна потреба, там уряд асиґнував підмоги для часописів, що піддержували ідею злуки з Україною, нпр. на Кубані і в Криму. Інтерес держави ставлено понад всякий політичний романтизм, навіть понад модну ідею самовизначення.

Які були відносини гетьманського уряду до центральних держав, зокрема до Німеччини? Дуже поширена є думка, що гетьман був ставлеником Німців, був від них вповні залежний і старався ту залежність закріпити. Д. Дорошенко пише про це инакше: „**Головним завданням зовнішньої української політики уявлялося мені,** — і в цьому напрямку я старався працювати, — **визволенне зпід опіки наших союзників, Німців і Австрійців**". „Завданнем нашим було — опираючись на Німеччину для свого внутрішнього скріпленя й консолідації сил, — якомога швидче й легче вийти зпід її опіки, емансипуватися від німецького впливу, добути собі повну свободу рухів, а особливо — як найшвидче визволитись від військової допомоги Австро-Угорщини". Д. Дорошенко оповідає докладно про всі ті заходи і нотує успіхи української політики на цьому полі, — так при складенню економічної конвенції з Німеччиною повелося вже добути лекші умови, головно завдяки вмілій обороні українського становища зі сторони міністра фінансів Ржепецького.

З инших справ згадаємо ще найважнійші. Дуже загострена була земельна справа. Центральна Рада була проголосила соціялізацію землі — ідею неможливу до переведення, якої зрікаються тепер навіть большевики. Але це викликало на всій Україні домашню війну й анархію. Гетьманський уряд почав свою діяльність від цього, що **привернув право приватної власности.** Приватна власність — сьогодні для нас вже справа рішена і самозрозуміла; але треба поставитися в перші часи революції на Україні, щоби зрозуміти, яку велику вагу серед тодішнього соціялістичного туману мало це поважне рішенне, що приватна власність має істнувати „як фундамент культури і цивілізації". Одначе хибою уряду було, — як признає Д. Дорошенко, — що не переведено відразу основної земельної реформи; відкладано її з місяця на місяць, аж це стало причиною непопулярности Гетьманманства і приводом аґітації проти нього.

У **шкільній політиці** тодішній уряд тримався засади, щоби українізацію шкільництва переводити поволі, постепенно, — і звертати увагу більше на її основність і солідність. Що справу ставлено на весь зріст, про це свідчить основанне Академії Наук і двох університетів у Київі і Камянці. (Пригадаймо, що попередні київські уряди здобулися тільки на популярний народній університет). Але Дм. Дорошенко думає, що супроти російського шкільництва уряд все таки був занадто уступчивий і це не єднало йому симпатій.

При орґанізованню **адміністрації** уряд звертав передусім увагу на це, щоби мати **фахові сили,** бо тільки в той спосіб державна машина могла іти нормально. Але через те до адміністрації мусіли вернутися давні російські сили, серед яких не було зрозуміння для нового часу, а нераз не було і доброї волі. В політичних справах адміністрація робила нераз великі похибки. До таких промахів належали самовільні „карні експедиції" проти селян, що зайняли панські землі, — вони допускалися страшних злочинів супроти невинного нераз сільського населення. „І Лизогуб (приміер міністрів) і особливо Гетьман аж за голову брались, коли чули (не тільки від мене) про ріжні звірства цих „карних відділів", але пройшло добрих пару тижнів, поки їх можна було приборкати, розігнати, а тимчасом вони вспіли наробити богато шкоди й викликати озлобленне проти нової влади, на карб якої ставились їхні злочинства"... Такими самими промахами були арешти ріжних українських діячів, яких вязнено нераз на прості доноси, нпр. що вони симпатизують з большевизмом. Тоді був арештований і Симон Петлюра, — це придбало йому авреолю мученика і вивело пізнійше на становище Головного Отамана... Так мстилися на уряді нетаки одміністрації.

Всі ті хиби Гетьманщини бачить Дмитро Дорошенко і розкриває їх у своїх споминах — це доказ його обєктивности. Але і при всіх цих хибах гетьманського уряду все таки **Українська Держава стояла тоді так сильно, як ніколи перед тим і потім.** Був економічний добробут, — українська валюта стояла дуже сильно, — культурне життя розвивалося у найвищих формах, — творилася сильна армія на нових основах, — в европейській політиці Україна займала чимраз сильнійше місце. Все це **завдяки тому, що у проводу були люде, що мали державний досвід,** люде фахові, що розуміли ріжні области державної орґанізації, — знали, як будувати державу.

Які були причини занепаду Гетьманщини — і могутности Української Держави разом з Гетьманщиною? Деякі провини самої Гетьманщини ми вже подали вище. Зазначити треба ще одну причину, — **недостачу державного змислу в українськім громадянстві.** Не мудру ролю відгривали тоді деякі проводирі української демократії. В тусаму хвилю, коли український уряд робив заходи, щоби зменшити залежність України від Німеччини, — „Національно-Державний Союз" звертався з посланієм до німецького народа, де говорилося, що український уряд складається з ворогів Української Держави! Коли в Київі велися переговори з мировою делеґацією Совітської Росії о установленне границь між Україною і Московщиною, український уряд уживав всіх заходів, щоби ці границі були як найбільш корисні для Української Держави, — тоді українські демократи сходились потайно з російськими делеґатами Раковським і Мануїльським і укладали плян повстання проти гетьмана! Нераз бувають партії і ґрупи, що є невдоволені політикою свого державного уряду; критикують його і стараються замінити ліпшим, уживають до цього всяких засобів, — це можна зрозуміти, але тодішні проводирі української демократії **входили у зносини з Німеччиною і Росією проти Української Держави!** І Українська Держава упала. Проводирі демократії каяються тепер на еміграції... Може наберуться державного досвіду.

Галичанин.

„ЛІНИВСТВО ТО НАЙЛІПША РІЧ".

Француський подорожник Компієн у своїх споминах із подорожей пише м. и. що деякі народи вважають працю, а головно домашню роботу понижаючою. Таке говорять деякі австралійські племена. Подібно думають Ескімоси; вони радше голодували би, як мали би, робити якусь домашню роботу. Не инакші й червоношкірі. Один індіянський ватажок мав заявити згаданому авторови: „Ах, брате, ти ніколи не знатимеш яке то щастя нічо не думати й нічо не робити. А воно, після спання, найчудовійша річ". Богато муринських племен зах. Африки вважають домашню роботу, ручну, а навіть працю в полі— понижаючою. Працю цю сповняє жінка.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Вільні Козаки, від. 316, подає до відома своїм членам і членицям, що звичайний місячний мітинґ відбудеться в четвер, 14. лютого о годині 7.30 вечером в Товариськім Домі під ч. 102 Джойнер ул. Проситься всіх членів явитись на сей мітинґ бо будуть важні справи до полагодження. — П. Ковтун, Н. Магомета, В. Кучмій.

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ. Тов. Українська Січ, від. 170 повідомляє, що місячний мітинґ відбудеться о годині 7.30 вечером в пятницю, 15. лютого в гали Укр. Нар. Дому під ч. 72 Моріс ул. На порядку нарад товариські і народні справи до полагодження. Буде приниматись нових членів до товариства і до У. Н. Союза без вступного. Товариші! Се вже останний місяць без вступного, отже маєте добру нагоду вписати своїх краняві і знакомих як також і дітей. Неявившийся член заплатить кару після ухвали на мітинґу. — А. Кругляк, предс.; Г. Павлик, секр.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. Отсим повідомляєсь членів і симпатиків тов. Єдність, від. 163, що збори відбудуться в неділю, 17. лютого о годині 1. пополудни під ч. 501 Норт 3-та улиця. На денним порядку є много важних справ, тому присутність кождого члена є конечна. Також незабувайте товариші, що це є послідний місяць в котрім принимаєсь нових членів без вступного. Отож користайте з нагоди і приведіть знакомих. По зборах товариства відбудеться дуже інтересна Лекція, тому проситься як членів так і симпатиків прийти численно. Лектор тов. М. Залізняк. — С. Гвіздь, секр.

ФВЛАДЕЛФІЯ, ПА. Бр. св. Георгія, від. 239 повідомляє своїх членів, що місячний мітинґ відбудеться в неділю, 17. лютого в домі Укр. Амер. Горожан під ч. 847 Норт Френклин ул., зараз по Службі Божій. Проситься всіх членів на сей мітинґ явитись як оден, бо суть дуже важні справи до полагодження. Обовязком кождого члена є приєднати по одному новому членови до У. Н. Союза, бо сей місяць є послідний, в котрім будеся приймати без вступного, а до братства як звичайно. — І. Хмелик, предс.; А. Тоганчин, кас. І. Пісечко, секр.

ПАСАЙК, Н. ДЖ. Отсим повідомляється членів тов. Т. Шевченка, від. 42, що звичайний мітинґ відбудеться в неділю, 17. лютого о годині 2. поп. під ч. 237 Гоп Евню. Проситься всіх членів явитись на мітинґ, бо суть важні справи до полагодження. — П. Капелюх, предс.; О. Свитак, секр.

ПРАВІДЕНС, Р. АЙ. Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 73, повідомляє своїх членів, що місячний мітинґ відбудеться в неділю, 17. лютого о 1. годині попол. Кождий член повинен явитися на час, бо суть важні справи до полагодження, бо без відповідного числа членів немож нічого зробити на мітинґу. Таксамо кождий член має подати свою точону адресу секретареви. — Н. Костів, рек. секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Бр. Иосафата, від. 217, повідомляє своїх членів, що мітинґ місячний відбудеться в неділю, 17. лютого, точно о годині 4. попол. в церковний гали при Гудсон Евню. Кождий член обовязаний явитись на сей мітинґ, а члени довгуючі мають вирівнати свої залеглости, бо в противнім разі подасться їх на лісту суспендованих. Коли маєте знакомих, приведіть зі собою на мітинґ та впишіть в члени братства і У. Н. Союза, котрий принимає тепер нових членів без вступного. Братство виплачує найбільшу запомогу для хорого члена, а маєток братства виносить 2.200 долярів. Отож хто ще не належить до У. Н. Союза, нехай сміло приступить до бр. Иосафата, від. 217, а непожалує. Користайте з нагоди та забезпечіть себе і свою родину. — М. Бінашевський, предс.; І. Паснак, кас.; К. Шевчук, секр.

ДЖЕМЕРИКА, Н. Й. Бр. св. Юрія, від. 160, повідомляє своїх членів, що триквартальний мітинґ відбудеться в суботу, 16. лютого, о годині 7. вечер в гали аПриляка під ч. 66 Чорч улиця. Проситься всіх членів прибути і вирівнати свої залеглости. Котрі члени невирівнають, будуть суспендовані.— Я. Притика, пр.; Л. Ковальчук, секр.

КОРТИС БЕЙ, МД. Бр. св. Михаїла, від. 55, повідомляє всіх своїх членів, що надзвичайний мітинґ відбудеться в неділю, 17. лютого в гали парохіяльній. На тім мітинґу мусять явитись всі члени, бо суть важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 1 дол., а урядник 2 дол. Заразом будеться принимати нових членів без вступного до братства і до У. Н. Союза. — Н. Шандровський, секр.

ДОПИСИ

Коляда в Сиракюз, Н. Й.

Як тільки оголошено в часописях поклик „Обеднання" до збирання коляди на Рідну Школу, завязався у нас за покликом о. сов. Левіцького осібний комітет коляди з о. Левицьким як головою, т. Пиндусом як містоголовою, М. Клюсіком як секретарем а В. Чебіняком як касієром. З огляду на тяжке положенне нашого народу в старім краю та безоглядну ляцьку нагінку на наші українські школи рішив комітет доложити всіх старань, щоби коляда випала так, як того вимагає тяжка теперішна хвиля. о. сов. Левицький развраз загрівав всіх до жертв вказуючи, що патріотів на слова і критику досить маємо в Америці, а наша громада повинна ділом показати, як вона розуміе любов до рідної землі. Комітетові не жалували труду, а славні колядники так мило і щиро співали, що виколядували аж 200 дол. За те їм честь і слава, як і слава всім чесним жертводавцям. Нехай тепер Ляхи читають і тріскають зі злости, що наш нарід не спить, як вони собі того бажалиби, а противно бере щераз за друк, щоби їх з хати гнати. А тим разом вже виженемо.

По нараді ухвалено вислати зібрані гроші до „Обеднання" бо бачимо, що та організація веде справедливу роботу і заслугує на попертя і довіре. На Рідну Школу призначено 150 дол., а 50 дол, для жовнірів-скитальців в Чехії.

Колядували слідуючі: І. Чернатович, В. Осухівський, І. Каменук, М. Мерва, Ю. Маринук, Т. Пиндус, А. Яворський, Гр. Демяник, Гр. Федорук, В. Каній, В. Дачук, Ст. Вікарук, Іван Лисюк, Ол. Шкляренко, А. Данів, Т. Конбясевич, С. Кашубінський, І. Сторогосиник, Г. Капчук, В. Максимів і шкільні діти, а то: А. Шкляренко, Марія Данів, Йосиф Данів, Анна Намісняк і Марія Пуфка.

Коляду зложили: о. сов. Левлевицький 5 дол., Михайло Малимон 5 дол., Н. Виницький 2.50 дол., а по два дол: Петро Войчишин, В. Дачук, Н. Гальчин, В. Каній, Д. Олінський, В. Коцаба, Я. Яворський; Вл. Яцура 1.25 дол. По одному долярови зложили: Т. Андрусишин, Г. Федорук, М. Височанський, Д. Савка, Ілія Стирча, В. Кирик, Р. Сіканець, П. Кудлик, В. Грива, Т. Майкович, О. Кирик, Т. Черчак, А. Пахолик, В. Корняк, Г. Порциналук, П. Мацко, М. Граб, Емілія Лютеран, Т. Сушняк, Йосиф Бризавський, Ф. Парибус, Юрій Молчанів, Гр. Бедзіш, Анна Чибіняк, Н. Бурбак, П. Волошин, Д. Мацко, М. Комар, вІан Лесюк, Іван Гудак, Ф. Мацко, М. Митрик, Йосиф Штогрин, С. Балобравін, Ю. Дашкевич, Ол. Шкляренко, Д. Матвійчук, Г. Гнатко, А. Данів, М. Мушак, Д. Феціц, П. Тіктор, Йосиф Присташ, Т. Кулик, В. Масляк, А. Петрушак, Н. Нестор, Н. Хрін, А. Біда, С. Шпак, М. Намісняк, А. Бодорак, Д. Значко, М. Сливка, Іван Богдан, П. Панчишин, А. Сематович, П. Гусак, Іван Пуфкий, Іван Родич, Іван Коцура, А. Гучко, С. Когут, П. Когут, Н. Косарда, М. Дзердзюк, В. Кучеравий, Онуфрий Шеремета, Іван Шеремета, Семко Лукачик, П. Ухач, М. Максимчак, Юрко Білянчук, В. Ворошук, В. Гуменюк, К. Гнатко, Луць Роік, В. Прокопяк, С. Ваґа, Й. Мариняк, Яким Бугай, Мих. Кушнір, Андр. Кушнір, М. Миґа, М. Гуменюк, М. Кіянка, Ол. Шмикалук, К. Петришин, К. Матвіїв, М. Боднар, Н. Ганич. Я. Білачук, Андр. Буско, Й. Каменук, М. Мерва, В. Осухівський, В. Кіянко, Ів. Каній, М. Демняник, Гр. Демняник, В. Гриник, Т. Пиндус, З. Палануκ, Мих. Половчак, Ол. Пішак, К. Когут, С. Проців, Г. Шміґель, М. Ямельський, Т. Кондрасевич, С. Кашубінський, Ів. Стороушник, Ол. Пастух, Іл. Калварійський, Ів. Шушевський, Яків Мец, Іван Костишин, Іван Родак, Т. Родак, К. Чебіняк, М. Дембицький; по 55 цнт.: Н. Трачевич; по 50 ц.: Яків Гадук, М. Голик, С. Шута, Д. Оринич, А. Кіцак, Ілько Колко, М. Шкраб, Йосиф Заставний, М. Яснович (Словак), Ст. Трій, Ів. Паращак, О. Костюк, Ол. Гарасим, Ст. Гарасим, Анд. Гузела, М. Возьний, Ем. Мішанський, Янт. Дорош, В. Макалів, Йосиф Борович, Н. Мельник, Ф. Доманик, А. Кудлик, П. Рурчак, В. Красневич, Т. Гнатко, А. Бойчук, В. Москаль, Г. Середницький, М. Пухер, І. Каменицький, М. Кле, А. Пісула, М. Мурин, Ів. Пістун, Ст. Вікарук, Ева Пелц, Ів. Мазуркевич, Т. Басараб, Ів. Бебій, Ст. Русин, Ол. Мацко, Гр. Намісняк, Ан. Варіян, Н. Шпак, Іван Іваніско, Іван Корнафел, Ів. Навроцький, Ф. Ковальчук, А. Когут, Ф. Каш, К. Рибак, Іл. Лущак, А. Рибак, Юрій Дренов, Ст. Беднарський, І. Кеньздорський, Іван Микумит, М. Типцьо, П. Кіндрат, П. Біляк, К. Сливка, А. Озобар, Мих. Дидук, Ф. Фаворик, П. Бучик, Ів. Ліщенський, Ів. Фішер, М. Ліченицький, С. Галчин, Г. Навіський, А. Гарча, Г. Пастух, С. Тимцьо, Н. Міщак, Ф. Новинчук; по 30 ц.: Н. Сорока і П. Перун; по 25 ц.: малий школяр Мирослав Яворський, М. Блоска, М. Шлюсар, В. Патала, С. Гнатко, Ів. Панькович, І. Опар, Л. Заліский, М. Середницький, Н. Годованець, В. Цура, М. Щурик, С. Шпинда, Г. Капш, Т. Чибіняк, С. Сембратович, М. Хомячкевич, М. Калиняк, І. Клим, Ю. Дуцар, В. Максимів; по 20 ц.: Іван Дорош, Ст. Комар, а Мих. Маслак 15 центів. Разом заколядовано 2000 дол. Кромі того вислав ще комітет до Обеднання 27.24 дол. народного податку, який зложили: Йосиф Маринук 5 дол., Розалія Сіканець 2.75, а дрідбними датками зібрано 19.49. Разом вислано до Обеднання $227.24.

—o—

Сергій Єфремов.

НАРОДНЯ ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ — КОЛИСЬ А НИНІ

(Продовженне).

Безсильність попівських казань

Не помогло палке слово афонського аскета, бо трохи згодом вже Галятовський так само обурюеться проти весільних, купальських та різдвяних, як він каже, „роспустних" пісень. „Духовенство, — пише Галятовський, — силкуеться викорінити оті забобони своїм словом, та його не слухають; через те треба, щоб забороняли їх ще й світські власти". Галятовський тільки висловив цим потаєнну думку духовенства, що не раз потім оберталось до власти з проханнями заборонити ті або инші народні звичаї. Маємо дуже цікавий, напр., наказ проти вечерниць од Київської консисторії, виданий р. 1719 на підставі гетьманського універсалу, „дабы везде по городахъ мѣстечкахъ і селахъ малоросійскихъ поперестали богомерзкихъ молодихъ людей зборища навкулачки, Богу и человѣкомъ ненавистние гулянія, прозиваемия вечурницы, на которие многие люде молодие і невпостягливие отъ родителей своихъ, мужеска и женска полу, дѣти по ночамъ купами собираючися, неисповѣдимия безчинія и мерзския беззаконія творять, справуючи себѣ игри, танци и всякие пиятихи скверная и воздухъ оскверняючая пѣсней восклицанія и козлогласованія". Вважаючи вечерниці за причину кари божої невроджаєм, посухою та страшними слабостями на людях і на скотині, гетьман і консисторія „накрѣпко пригрозили вишь спецъфѣкованимъ богомерзкимъ зборомъ вечорничнимъ отъ сего часу не собиратися". Відома „Суплика або замыслъ на попа" теж торкається цього болючого в народньому життю пункту: селяне там жаліються на священика —

Що не велів челяді колядувати,
На улицю ходити і на Купайла через огонь скакати;
Об клечінні заказав вінців робити
І тих вночі на воду до річки носити;
Не вольно вже парубкам з дівчатами гуляти, —
По чім же вони молодість свою будуть знати?

Не буде певне помилки, коли сказати, що нікуди мабуть не витратило стільки енергії вселке начальство, як на безупинну боротьбу з народніми звичаями та на заборони їх на зразок наведеної. Од перших книжників почавшись, війна проти народніх звичаїв тягнеться аж до нашого часу, коли духовенство й поліція так само розгонять „богомерзскія зборн", колядників на різдво, игрища на Купайла і т. и. Над поезією народа, над його совістю, естетичними смаками та вподобаннями увесь час роблено нетямущою рукою тяжку операцію. На шкоду і народній поезії, й самому письменству між ними витворилась ота ростіч і ворожнеча, що викопала глибоку безодню між народньою творчістю та зразками книжного письменства і одну позбавила цікавих памяток, а друге—живого духу й життьової безпосередности...

Наслідки попівської роботи.

Правда, ні викорінити до краю народню поезію оці вічні картання та заборони не здолали, ні навіть забезпечити саме письменство од впливу тієї поезії не могли. Одгородитись казаннями та наказами од живого життя — річ неможлива, і вже сама постійність отих черненечих нарікань як найкраще сівдчить, що то була просто таки Сизифова робота, ота безупинна війна з народом, і що народ таки задовольняв власними силами свої естетичні потреби, цураючись книжної моралістики, або по свойому її переробляючи.

Та й самі книжники, з другого боку, часто дивились на справи очима того-ж таки народу й не хотячи, проти власної волі, брали до своїх писаннів дещо з тієї самої народньої творчости, яку так кляли немилостиво з своїх кафедр та книг. Проте, як згадано, принципіяльне ворогування між книжним письменством та устною творчістю дуже нещасливо одбилось на розвитку самого письменства й на долі народньої поезії. Воно позбавило нас найдавніших витворів народніх, бо щирий інтерес до них прокинувся вже досить пізно і не встиг захопити богато дечого, що під впливом часу й боставин позникало серед народу. Через те давня народня поезія дійшла до нас не в тих формах і не в такому вигляді, як зародилася була серед народу, а в новіших варіянтах, на яких часто знати напластування пізніших подій і взагалі руку „всеокрушающаго времени".

Таким чином, навіть одкинувши думку про навіки й безповоротно втрачені зразки народньої поезії, те, що ми тепер маємо в наших записах і що взагалі знаємо про народню поезію, не відповідає тому, що колись було, в ті часи, як почало витворюватись у нас письменство. От через віщо дуже необачно було-б виводити його з тих самих жерел, з яких повстала й народня поезія; тим то й не можна з неї починати історію письменства, бо це йому надає зовсім не того характеру, який воно дійсне мало. І кращі історики літератури покинули вже старий спосіб трактування письменства і приділяють народній поезії місце не в початку історії літератури, а деинде.

(Дальше буде).

ВКРАЛИ ГОЛОВУ ҐАМБЕТИ

Недавно відбувався похорон одного з народніх трибунів французького ґенерала Жуіно-Ґамбети. Похоронили його в родинній гробниці в Ніцці. При цій нагоді цікаві відчинили саркофаґ, в якім повинні були бути тлінні останки Льва Ґомбети, славного французького державного мужа. І тепер виявилося, що бракувала покійникови голова й права рука. Серце вже від довшого часу переховується в Париському Пантеоні. Де ділася голова Ґамбети, незвісно. Зновуж рамя Ґамбети відрізав зараз після його смерти один лікар. Він забрав був рамя до себе для лікарської секції. Досі не вдалося віднайти злодія голови Ґамбети.

У. Н. СОЮЗ—НАЙЛІПШИЙ ОПІКУН В НЕЩАСТЮ. ЧИ ВИ Є ЧЛЕНОМ ЙОГО?

БОРОТЬБА ЧОЛОВІКА З ЗАРАЗНИМИ НЕДУГАМИ

Струї літного сонішного світла, жорстокі зимові морози, холодні вітри, невиносимі посухи а навіть дощі, які промивають воздух й звільняють його від пилу, переповненого бактеріями, все це могучі війська, яких висилає природа до боротьби з злющими ворогами людського роду.

Дальше запримічено, що богато родів бактерій ворожі одні одним. Коли стрінуться в одній якійнебудь території, вони зачинають між собою боротьбу, при чому сильніщі винищують слабших. Так, пр., недуготворчі мікроби, нопадаючи в землю разом із трупами людей і звірят, мусять боротися за істнування з дуже численними сакрофітами, постійними мешканцями землі. Сакрофіти беруть верх, тому що вони меньше вимагаючі й краще пристосіблені до услівій життя в землі, як недуго-творчі мікроби, котрі розвиваються лише в живім орґанізмі.

Коли ми в стерилізований, цебто перекипівший під високим тисенням булїон влиємо каплю культури палочок синеродного (ціянового) гною й одну каплю культури сибірської пошести, то протягом 12—24 годин при помочі мікроскопа побачимо, що розмножились лише палочки ціянового гною.

Такий антаґонізм між ріжними бактеріями можна запримітити в посудині підчас досліду, але й у живому орґанізмі.

Вкінці природа наділила орґанізм чоловіка деякими знадобами самооборони проти погубного походу недуготворчих бактерій. Бачимо, що підчас пошестей не всі занедужують, що хорі на заразні недуги далеко не всі вмирають, що населення майже всюди на земській кулі проґресивно збільшуєтьcя. **В чому міститься руйнуюча сила мікробів? Як орґанізм бороняться перед нападом мікробів?**

Мікроби впливають погубно на орґанізм двома способами: 1) вони незвичайно скоро розмножуються і забирають значну часть поживного матеріялу, призначеного для заспокоєння насущних потреб орґанізму; 2) вони виділюють отруйні складники — **токсини.** Ці токсини в крови розносяться по всіх органах тіла і викликають у ньому обяви, які є ознакою заразних недуг, цебто піднесення температури, нарушення функцій, найріжніщі зміни в внутрішніх орґанах, мязах і нервовій системі.

Як же боронимося ми від нападів шкідливих бактерій?

Природа щедро наділила нас знадобами самооборони. Передусім вона покрила наше тіло непроникливої для них зброї, цебто верхньої верстви нашої шкіри, що складається зароговілих клітин — епідерміса. Коли цей зовнішний панцир зовсім цілий, то крізь нього бактерії ніяк не можуть продістатися до середини. Колиж лише ця цілість ушкоджена, коли нашкірні, наслідком якоїнебудь причини, повстане найменша щілинка (шпарка), в виді ранки або задрапнення то вже повстає небезпека, що крізь цю щілинку може продістатися дуже богато мікроскопічних ворогів.

У віддихових орґанах, на цілу їх довжину, є цілий ряд природних перегород. Так прим. у ніздрях стоїть перша сторожа — а саме волосся, що росте там у середині. Волосся це набирає на себе пил (порох) і бактерії, котрі разом із воздухом дістаються до ніздрів.

Потім бактерії натрапляють на другу перешкоду — на слизьку оболонку віддихових доріг, носово-гортанкового простору, гортані, віддихового горла, бронхів. Бактерії, прилипаючи до вохкої слизі часто гинуть, бо, при нормальних услівях ,не находяться у ній поживних частей. Часто викидають їх на верх окремі щітинки або кліпавками, якими заосмотрені деякі части слизистої оболонки віддихових орґанів. Ці кліпавки безперестанно ворушаться: вони то тільки й того що нахиляються все в один і тойсамий бік, точнісенько наче порушувані вітром. І дякуючи цьому рухові відкидають від себе всі чужі речі, в цьому і бактерії. (Коли ми „захлиснемося" або „задавимося" — то це є в звязи з цим, що пожива замісць у кормовий провід попадає припадково в віддихове горло — це вислід кліпавок. Кліпавки з усіх сил стараються викинути попвший у невідповідне місце корм.

Коли, безогляду на чуйність цієї передової сторожі, бактеріям усе таки вдалося продістатися аж до жолудка, то тут знову вже (при здоровому стані травлячого апарату) декотрих із бактерій жде неминуча смерть. На сцену виходять соляні кваси, витворювані жолудком, і жолудкові соки, котрі наносять ворогам рішучу поразку (загибіль).

Та це далеко ще не всі засоби, які має до розпорядимости орґанізм для самооборони: як добре збудована твердиня, він не лише розпоряджає міцними стінами, не лише окопаний ровами і загороджений шанцями, але має ще в свойому розпоряджені все готову, дуже чисельну залогу, — а саме, армію білих кровистих кульочок — **лейкоцітів.**

Лейкціти творять клітинки з зернистою протоплязмою й одним або кількома зернятками. В однім кубічнім міліметрі крови є звичайно 8—10.000 білих кровних кульок. Характеристична прикмета їх є в цьому, що вони можуть самостійно порушатися; лейкоціти ворушаться при помочі відростків-ніжок (псевдоподій), котрі витягаються на зверх із тіла клітинки, то назад втягаються. Лекоціти — то наші дійсні санітети і сміливі жовніри, що з самовідреченнєм боронять цей орґанізм, у котрім жиють. Коли під впливом удару або з якої иншої причини частина тіла завмирає, то лейкоціти негайно зявляються в пораженій части, накидаються на мертвеччину, втягають її в себе і виносять геть. Богато поважніща ця боротьба, яку ведуть лейкоціти з бактеріями, котрі продісталися до нашого тіла. Треба лише бактеріям появитися в якій небудь части орґанізму, прим. передістатися через пропукнену (задрапану) шкіру, а вже проти них як стій наче на чий приказ, виступає многочисленне війско лейкоцитів. На це місце, де появились бактерії, починає обильно припливати кров, а плаваючі в ній відділи лейкоцітів спішно передістаються із кровоносних судин у ткані і вступають у завзяту боротьбу з бактеріями. Кождий лейкоціт завзятущо кидається на ворога-мікроба, хапає його своїми відростками, втягає його в себе й зїдає цілого. Та коли ворог сильніщий, то лейкоціт сам гине у нерівному бою. Коли боротьба йде в однім якімнебудь місци, прим. денебудь під шкірою, то поле битви буває тут засіяне трупами поляглих лейкоцітів. Вони розкладаються, перемінюються в т. зв. гнійні кульки й творять у даному місци болячки (чираки).

Коли лейкоціти віднесли побіду, орґанізм виздоровіє, колиж, противно, вони побиті, орґанізм загибає під напором численних бактерій і їх отруйних виділин — токсин.

Як лейкоціти довідуються про появу своїх ворогів, точно незвісно. Здогадуються, що отруйні хемічні складники (виділювані бактеріями), мають притягаючу силу для білих кровних кульок.

Вдяка за відкриття цієї важної функції лейкоцітів належиться професорови Мечнікову. Лейкоцітів у цій функції Мечніков назвав **фаґоцітами,** а цілий той процес — **фаґоітозом.**

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

(1861—1906)

(2)

Дід мій, як оповідали мені старі Перешоряне, був високий, сухий, білявий чоловік; всі, як пани, так і люде, ставилися до нього з повагою і називали Іваном Михайловичем; він багато років був незмінним церковним старостою (титарем) і раз-у-раз приходив до церкви у синьому козачому жупані. Дід провадив велике скотарське господарство, мав багато коней, скоту а особливо овець; у мене аж до 1918 року тягнувся дідів завід сірого українського скоту, овець та степових коней з домішкою инших рас. Хоч землі у нього було й мало, але степу тоді неораного було багато і він мав змогу за дешево випасати свою худобу та косити сіно. Тоді, коли на робочі руки в Херсонщині було сутужно, найвигідніще було провадити скотарство, яке не вимагає стільки робочих рук, як зернове господарство і дід се розумів, а тому й мав добрий зиск, а через те і змогу потроху прикуповувати землі, а головне держати для своїх дітей учителя, чого не робили в Перешорах навіть многоземельні пани та ще й, як росказував мені мій дядько, і глузували з діда, що він вчить дітей, предрікаючи, що вчені діти розтринькають та розпустять ті достатки, що він надбав, але він на це зважав і клопотався, щоб сини вчилися, бо по собі знав, як в ті часи погано жилося, хоч і заможному, але не дворянинові, а тому всіма силами старався, щоб діти його заслужили собі дворянство. Вивчивши своїх двох синів, Петра і Харлампія, добре читати й писати, дід за великі гроші добився через секретаря Суду Каєтана Краєвського, що його обох синів, хоч і не дворян, прийнято було на державну службу в Ананівський Повітовий Суд, спочатку без платні (пенсії), записавши їх як „доказующих дворянство". Дядько мій Петро Іванович ,прослуживши з десяток років в Ананіві, перейшов на службу до Херсону в Дворянське Депутатське Зібрання, де прослужив секретарем до самої своєї смерти в 1890 р., а батько зостався в Ананівському Повітовім Суді і служив до реформи Судів в 1864 році і вийшов у одставку секретарем Суду, що давало йому тоді ценз на Мирового Суддю. Будучи секретарем Суду, солідним, повним, вище-середнього росту блондином з рудоватою бородою, він оженився в 1858 році з панною Оленою, дочкою попереднього секретаря Суду Поляка Каєтана Краєвського, що жонатий був з дуже енергійною Українкою Варварою Давидовною Горієнко, родом з Ольвіполя Херсонської губернії.

Материні сестри, хоч не мали ніякого віна, але дякуючи своїй вроді, повиходили заміж за багатих поміщиків: Анна — за Унтилова, але скоро вмерла бездітною; Олександа — за Скачевського, але після його смерти добра, непрактична тітка прожила ввесь маєток, щось більше двох тисяч десятин і вмерла в бідности, не лишивши нічого своїм дочкам Вірі Мазаракій та Лідії Низовець. Мати моя була, як вона сама казала, найпоганьча вродою, а тому й віддалася за найбіднішого і незначного роду урядовця, мого батька. Ще був у матері наймолодчий брат Олександер, який умер лікарем в Сібірі, куди поїхав на службу по своїй охоті, залишивши одного сина. В початку 1860 року у моїх батьків уродився син Іван, 9. грудня 1861 року — я і в 1864-ім році — сестра Галя; своїм невеликим ростом, міцною будовою та чорним волоссям всі діти повдавалися в матір.

По смерти діда батько не роспродав його господарства, а ще поширив його, взявши в Опеки в аренду 1,200 десятин померщої бездітної пані Маркієвички. Разів три у тиждень після служби він виїздив у Перешори за 30 верстов, а рано приїздив на службу (урядування); для швидчої їзди він держав на половині дороги в с. Качуровці підставні (перемінні) конні. Про батькове господарювання росповідали мені старі сусіди з великою похвалою; кажуть, що такої енергії, такого уміння не було і у давніх, досвідчених хліборобів. З особливим захопленням оповідали про такий батьків вчинок: Молотарок (молотилок) ні кінних ні парових тоді ще в Херсонщині не було і всі, як багаті, так і бідні молотили (гарманували) хліб, ганяючи коней по розстеленому на гармані хлібові (збіжжі). Щоб швидче справитись за погоди з молочою, батько роздав пшеницю озиму гарманувати Німцям-колоністам з під Одеси за міру, бо хліба того року у них мало вродило і охочих найшлося багато. Коли Німці згарманували і позгортали зерно у ворохи, то не можна було скілька день віяти, бо не було вітру, а віялок-млинків теж тоді ще не було. Після довгої тиші раптом зірвалася велика буря, а тоді пішов дощ та такий великий та затяжний, що не переставав щось з тиждень; де лежав колосок на землі, там зерно пускало кільця і чеплялося землі; хоч як добре були повкривані ворохи, а пшениця промокла до самого споду і зерно почало грітися, а просушити через дощ ніяк. Всі певні були, що пропаде все зерно, але приїхав батько, розглянувся і зараз порозсилав верхівців до всіх перешорських панів і людий, зопрохуючи всіх на толоку з боронами. Зібралося кілька десятків сівачів і стільки-ж борін і по батьковому наказу порозсівали невіяне зерно по неораних стернях „наволоком" і добре позаволочували. Мовляв батько: „що буде те буде, бо все одно зерно пропадає!" Погода стояла тепла, вохка то не минуло й тижня як всі засіяні стерні зазеленіли і до зими роскішно врунилися і на той рік вродила така пшениця, що батько, як казали люде, „гроші лопатою горнув". Я вже згадував, що пані Маркієвичка, вмерши бездітною, лишила без заповіту 1,200 десятин землі, за яку почала позиватися її далека рідня Микуліни та Полтарескули; в одній інстанції виграли одні, в другій — другі і справа перейшла в Сенат. Батько, діставши гроші за пшеницю, умовив сторони помиритися на тому, що він Мікуліну сплатить 03,000 карбованців, а що Полтарескули не хотіли одержувати грішми, то дасть їм 300 десятин землі і таким чином придбав у власність 900 десятин землі, на яких вже кілька років господарив, за 30 тисяч рублів, то-б то за помірну в ті часи ціну. А що всіх потрібних грошей він не мав, то позичив частину у дадька та в инших, зробив купчу (контракт) і, заставивши в Херсонському Земельному Банкові, росплатився з боргами, а гіпотеку ту ще й я виплачував до самого 1918 року.

В ті часи в степах багато енергійних та ділових людей поробилося великими багатирями за короткий час. Сусіда мій А. І. Гіжицький, що придбав Мардаровку, оповідав мені, що від батько свого він дістав 3,000 десятин, але на них було стільки боргів, що й земля того не варта була; він вже думав відмовитися від тої спадщини, коли це приходить до нього якийсь захожий Німець, по професії шафмайстер і каже:

„У вас є земля та нема знаття, як з неї прибуток мати, а у мене є знаття та немає землі."

„А, каже Гіжіцький, зацікавився. Німець запропонував купити по 1 руб. за штуку три тисячі коростявих (паршивих) овець-шпанок (шльонок); він їх вигоїть і тоді буде з землі прибуток. Поєдналися на тому, що Німець діставати-ме десяту вівцю з приплідку. Років через 15 Гіжіцький придбав з банковим боргом 20 тисяч а Німець одну тисячу десятин землі.

Священник о. Петрушевський, тесть мого приятеля о. Семена Лопатинського, і дід розстріляного 1919 року в Києві директора видавництва „Час", як приїхав на свою першу парафію, то взяв за жінкою 500 рублів, а на старість придбав 4.000 десятин землі. Парафія була велика, людей багато і землі було скільки хочеш за дешеву ціну, а люде жили бідно, бо не було чим робити, мало було у людей скотини. Коли о. Петрушевський роздивився, роспитався, познайомився з парафіянами, то поїхав у ярмарок і на своїх 500 рублів купив десять пар двохгодніх биків, такі тоді ціни були. А тоді й каже знайомим людям:

— От, я бачу, що ви люде роботящі, непитущі, а живете бідно, бо не маєте скотини. Даю вам кожному по парі биків, робіть ними, годуйте їх, доглядайте, поки не придбаєте своїх, а тоді мені мої повернете.

Люде просто не вірять свому щастю, ненадякуються. Зібравши грошей пан-отець знов купив биків і роздав людям і так робив що-року. Їздючи й ходючи по парафії він дивився і на свої бики і коли хто їх погано доглядав, то відбирав і передавав другому, охочих раз-у-раз було багато. Через років чотири він загадав тим людям, у яких були найстарші бики, повиводити їх у ярмарок: це вже були справжні воли, років по шість. Він їх попродав, може вдвоє чи втроє дорожче як платив і накупив знов биків і знов пороздавав людям; деякі вже дякували пан-отцеві, бо спромогливя на свої вже власні, а инші знов брали. Через кілька років у нього була на людях з сотня пар волів, яких він не доглядав, а мав тільки з них прибуток. Правда, він уже сам не міг управитися з своїм господарством, а держав спершу одного, а потім і більше людей, які здавали бики по контрактах (умовах), наглядали за ними й судилися, бо часом траплялися і такі селяне, що продасть воли, а скаже, що поздихали. Років десятка через два о. Петрушевський почав зменьчати своє скотарство, а купувати землю.

А землі тоді часом після двох трьох неврожайних років, можна було дешево купити. Деякі необачні пани, замісць того щоб держати вівці, скотину, що давали певний прибуток при невеликих видатках, вдарялися в зернове господарство, щоб швидче розбагатіти, бо ціни на хліб після Севастопольської війни значно підвисшилися. Саме тоді в Херсонщині заснувався перший Земельний Взаїмний Банк, де можна було взяти гроші під заставу землі і багато поміщиків кинулися позичати гроші, справляти великий реманент та розорувати цілину та засівати її леном, арнауткою (твердою ярою пшеницею); хто потрапив на добрий врожай, той відразу розбагатів, а багато панів зовсім заплутались. Вдарить, як це на Херсонщині часто буває, посуха років три підряд, або кузка повипиває пшеницю, тоді продати нема чого, а проценти в банк платити треба та й робочі руки дорогі, бо тоді в Херсонщині людей ще мало було. А коли не плачено в банк три піврічя, то землю оголошують в продажу з аукціону (ліцітують), але тоді ще мало було покупців на землю і Селянського Банку ще не було і селяне землі майже не купували, то на продажу часом ніхто й не вявлявся і Банк мусів залишати землю за собою, а потім підшукував охотника, який заплатив би платежі за три піврічча і брав собі у власність маєток. На такі умови йшли найбільше купці; вони скуповували від банку землі майже задурно і здавали їх в аренду скотопромисловцям під випас, або самі випасали скот на продаж в Москву, Петербург та закордон. Таким побитом херсонські купці кацапи: Агарков, Волохин, Панкеєв, Соколов, Шевяков т. и. скупили по скільки десятків тисяч десятин землі і поставали архиміліонерами; отак і о. Петрушевський придбав собі чотири тисячі десятин землі.

Коли в 80-х роках засновано Державний Селянський Банк і коли міщане-хлібороби почали купувати землю, а селяне з „Польщі" та Полтавщини з торбами за плечима почали ходити від села до села, напитуючи продажних маєтків, то ціна на землю підскочила мало що не вдесятеро. Оттоді почали виростати на Херсонщині нові села, заселені переважно „польщаками" на куплених з допомогою Селянського Банку землях. Вони-ж порозорювали цілинні землі куплені або взяті під оранку за ¼ частину врожаю панови, а згодом і за половину; тим більше, що саме в цих роках почали входити в практику парові молотильки, які брали на виплат по заводах (фабриках) машиністи та всякі спекулянти і їздили з молотилками від села до села, обмолочуючи й селянські токи.

Тоді-то заснувалося поряд з Перешорами велике село Владимировка, заселене майже все шляхтою з Поділля, так званою глузливо „щабльовою", (бо випадає з воза крізь щаблі), панами: Зделковськими, Маршалковськими, Походзінськими, Гловацькими і т. д., які вважають себе вищими за селян і намагаються говорити московською мовою, але такою, що аж вуха вянуть; наприклад, один з них каже мені:

— От, у вас велике господарство, а ви вже встигли **обработатись** (то-б то обробитись), а я ще ні." (по московському — „обработатись" значить обкалятись, обпаскудитись, що я йому і пояснив.)

(Дальше буде).